

Oponentský posudek diplomové práce

Pavčina Tvrdá: *Analýza motivů kosmického vejce a rozpadu obra ve stvořitelstvích mýtech*,
FF UK 2015

Pavčina Tvrdá si zvolila náročné téma diplomové práce. Výsledek na jedné straně svědčí o rozsáhlém poměrně důkladném studiu, na druhé straně je ve více ohledech problematický a místy nedotažený. Z toho důvodu navrhuji hodnocení velmi dobře.

Předem bych stručně zmínil určité formální nedostatky.

Na řadě míst autorka zápasí s českým jazykem, používá nekorektní vazby a špatnou interpunkci. – S tím souvisejí formulační obtíže na některých místech, kontrastující s poměrně sofistikovanými formulacemi na jiných místech.

Autorka dostatečně nerozlišuje citát a parafrázi. Např.: s. 33 (odkaz v p. 70) jde prakticky o citát z Eliadeho, který se ale jeví jen jako parafráze; podobně s. 31 (p. 68). Popřípadě parafrázuje nepřesně (ze slov „prohlašuje, že... tento svět byl na počátku skutečně ničím“ se stává „podle některých bráhman nebyl svět na počátku ničím“ (s. 23, pozn. 46), což je rozdíl sice jemný, ale podstatný. – Podotýkám, že parafráze je náročnější práce s cizí myšlenkou, nejde v ní jen o pozmeněnou formulaci, nýbrž o začlenění cizí myšlenky do vlastní úvahy.

V textu se několikrát se téměř shodné pasáže, což lze připustit pro určitý typ výkladu, nemělo by k tomu ale docházet v případě důležitých závěrů (s. 76/78).

Práce vychází z překladů původních textů, což není ideální stav, dnes jej snad lze tolerovat na úrovni magisterské práce. Autorka také alespoň zčásti odkazuje k původním termínům, na důležitých místech je komentuje a výběrově konfrontuje různé překlady. Na několika místech jako by ale tento problém vypustila: „Filologické podobnosti mýtů, které se pokusíme rozebrat, nasvědčují stejnému původu“ (s. 11). U sekundárních překladů lze ovšem sotva hovořit o filologických podobnostech. Opakovaně pak odkazuje k „originálu“ v příloze, ačkoli jde o anglický překlad (např. s. 60, p. 159). Místy není jasné, odkud překlad cituje (např. hymnus 10.090), jinde nevíme, s čím je srovnávána doslovnost anglického překladu (s. 30, p. 64). Podotýkám, že některé překlady uvádí antologie *Prameny života* (1982), ve druhém vydání jako *Duchovní prameny života*.

Tyto poznámky nicméně nepovažuji za tak podstatné.

Text je s ohledem na problematiku a materiál dobře a přehledně strukturovaný. Jeho (jak rozsahem, tak významem) podstatnou část představují pasáže uvádějící do kontextu a především komentáře příslušných textů. Zde autorka odvedla převážně velmi dobrou práci, a to i na úrovni kompilace (která je v tomto případě nezbytná), bere ohled na různorodou povahu interpretovaných textů i na obtížnost četby starých pramenů. – V zásadě komentující přístup pokládám u podobného tématu za adekvátní, mimo jiné i proto, že zahrnuje určitý respekt k látce i jejímu zasazení do jiné kultury, kterou si nelze přisvojit na úrovni jednoduché intuice, neboť ta je sama kulturně determinovaná. Autorka také na základě rozboru textů poměrně zdařile předestírá škálu variant obou souvisejících mýtů,

Po teoretické a metodické stránce si dovoluji několik poznámek. Spojení obou mýtů (kosmického vejce a rozkladu prabytosti) je legitimní, ale ne tak samozřejmé. Zde text zřejmě nese stopy své geneze, protože ze strany prvního mýtu je vazba silnější, zatímco z pohledu mýtu o založení světa z těla prabytosti je mytologém kosmického vejce ne vždy nutným dodatkem. To ostatně dokládají i některé analyzované texty.

Práci by prospěl důkladnější popis pramenů. Vyjádření „zhodnocení všech relevantních zdrojů by nebylo možné z důvodu přesycení informacemi“ (s. 9) není na místě, protože se lze opřít o bohatou sekundární literaturu. Pro čtenáře práce není zvláště v první části jasný výběr textů a bude se ptát, zda by jiný výběr nevedl k jiným závěrům (často citovaná je např. Čhándógjópanišad III,9, kde se obraz vejce objevuje samostatně).

Text by zasloužil také důkladnější zakotvení v teoretických pracích o mýtu. Autorka dobře rozlišuje různé typy textů, v nichž se mytologémy objevují, soustavnější teoretické pozadí by mohlo pomoci v izolování mytologémů od písemné fixace, která často zachycuje pozdní fázi a zkoumané téma posouvá. V první části by stála za úvahu kniha Bruce Lincolna *Myth, Cosmos, and Society* (1986), která přináší důkladné zpracování mýtu o rozkladu v indoevropských pramenech. S podobným základem by bylo snazší i srovnání obou kultur, v mnoha ohledech krajně obtížné. Lincoln v poměrně velké škále ukazuje, jak přirozeně vnímaná analogie lidského těla, kosmu a společnosti je v indoevropské sféře spojena s kosmogonickými představami. Snad by odsud mohlo vyjít srovnání se spíše kosmologickou čínskou spekulací.

Práce Pavlína Tvrde nabízí i zajímavé přesahy mimo vymezený rámec. Analyzované texty mimochodem ukazují dnes nesamozřejmou věc, totiž přirozeně vnímanou analogii tří vrstev skutečnosti – člověka, světa a společnosti. To, že si tento „antropokosmos“ (termín G. Bachelarda) musíme zdůvodňovat, představuje možná větší distanci či „jinakost“, než je ta, která dělí obě staré kultury. Oba mytologémy mají i přes to své projekce a podoby v moderní

kosmologii a především literatuře a výtvarném umění (jímž se v té souvislosti zabýval František Šmejkal, v literatuře pak Vladimír Toporov). Stálo by za to zkoumat naše podoby těchto vyprávění právě na tomto pozadí starých kultur.

Jak jsem již poznamenal v úvodu, navrhuji hodnocení velmi dobře.

9. července 2015

Josef Hrdlička